

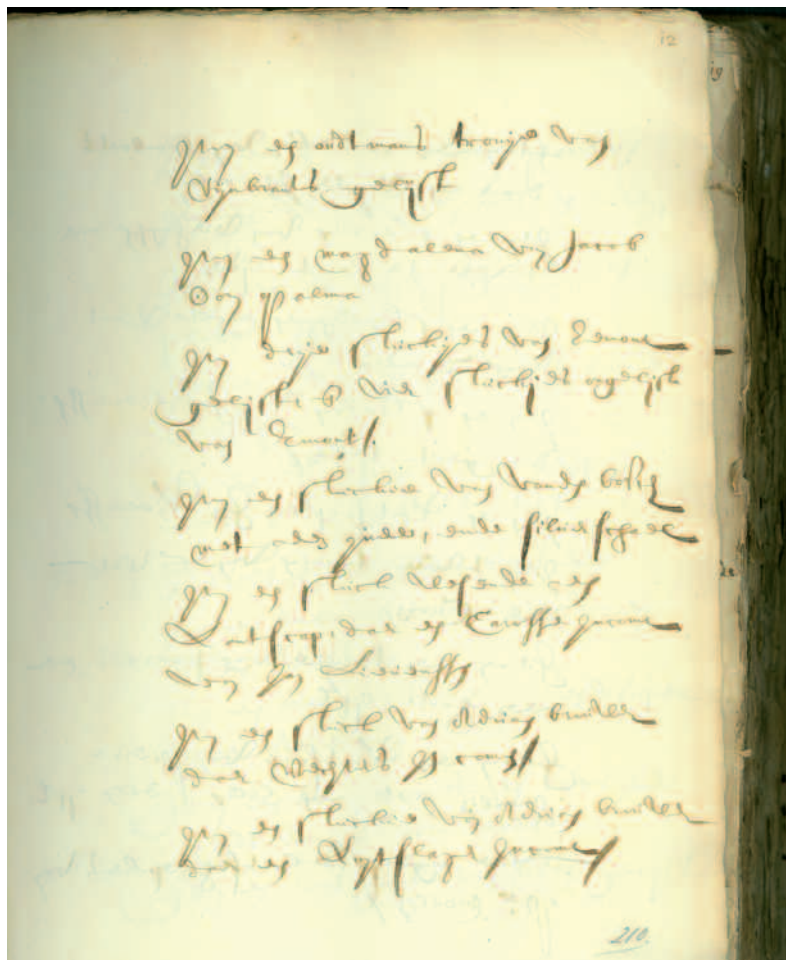
Een nieuwe Rembrandt-vermelding

De familie Van Cattenburch en Rembrandt¹

Michiel Roscam Abbing*
en Aart Vos

Afen toe worden er in archieven nog inventarissen gevonden waarin werk van Rembrandt wordt vermeld. In een artikel uit 1997 over boedelinventarissen in Den Bosch werd gesignaleerd dat in de in april 1660 opgemaakte boedel van 'wijlen d'heer Dierick van Cattenburch in sijnen leven president deser stad s'Hertogenbossche' onder andere een schilderij op naam van Rembrandt voorkomt.² Dirck van Cattenburch was een magistraat die een belangwekkende verzameling van ongeveer honderd schilderijen naliet. Het betreft een voor Den Bosch omvangrijke collectie en de inventaris bevat de enige bekende zeventiende-eeuwse vermelding van een werk van Rembrandt in de stad.

Het is al lang bekend dat de Van Cattenburchs banden met Rembrandt onderhielden, maar de Bossche magistraat viel tot op heden buiten beeld. Zijn gelijknamige neef is de wèl uit de Rembrandt-literatuur bekende omstreeks 1616 in Tiel geboren Dirck van Cattenburch. Deze was koopman in wijn, kunst, en rariteiten, en later ook mede-eigenaar van een fabriek voor drinkglazen en spiegels; hij woonde lange tijd in Amsterdam. Hoewel van hem niet vaststaat of hij ook schilderijen verzamelde of daarin alleen handelde, figureert hij in het 'netwerk van verzamelaars rondom Rembrandt', zoals dat uit de doeken wordt gedaan in de tentoonstellingscatalogus *Rembrandts Schatkamer*.³ Van déze Dirck en zijn in Vianen wonende broer Otto zijn diverse

Bladzijde uit de boedelinventaris in het Notarieel Protocol 2710, folio 210r. De eerste twee regels vermelden een aanwezige Rembrandt: 'Item een oudtmans tronije van Rijnbrants, gelijst'.

zakelijke overeenkomsten met Rembrandt bekend. Al met al genoeg reden om de 'Bossche Dirck', zijn schilderijen en de familie Van Cattenburch eens nader onder de loep te nemen. Om beide neven uit elkaar te houden zal over de 'Amsterdamse' en de 'Bossche' Dirck worden gesproken.

De Bossche Dirck van Cattenburch werd omstreeks 1610 in Tiel geboren. Hij was secretaris (1630) en raad en thesaurier van Johan Wolfert, heer van Brederode, gouverneur van Den Bosch. In 1640 werd Dirck benoemd tot schepen en in 1646 tot president-schepen van deze stad. Hij overleed te Utrecht op 29 augustus 1653 in de Viesteeg ten huize van de weduwe van Albert van Beeck, die later nog ter sprake komt, en werd op 1 september in de Sint-Jan in Den Bosch begraven.⁴ Zijn weduwe, Catharina van Casteren, hertrouwde in augustus 1661.⁵ Haar voorgenomen huwelijk was de reden om in april 1660 – zeven jaar na zijn overlijden – een inventaris te laten opmaken voor het vaststellen van het erfdeel van haar vier kinderen.⁶ Het is onduidelijk wat er vervolgens met de schilderijen is gebeurd: mogelijk werden ze verkocht ten behoeve van de erfgenamen. In het rechterlijk archief van Den Bosch wordt in elk geval een akte van erfdeling uit 1665 bewaard waaruit blijkt dat de meubelen verkocht zijn en dat Dircks kinderen ieder gerechtigd waren voor een gelijk deel van de opbrengst daarvan.⁷

De verzameling

De verzameling schilderijen die de Bossche Dirck naliet, is zonder twijfel belangwekkend te noemen, hoewel geen enkel werk met zekerheid valt aan te wijzen. Alle genoemde schilderijen zijn vermoedelijk in of voor 1653 (het overlijdensjaar) vervaardigd. In vergelijking met andere inventarissen uit Den Bosch worden ze uitvoerig beschreven, veelal met aanduiding van voorstelling en maker. Vrijwel nooit werden in die tijd in Bossche boedelinventarissen de makers van de schilderijen vermeld.⁸ Opmerkelijk is verder dat van 22 schilderijen wordt meegedeeld dat ze zonder lijst zijn. Dit kan er op duiden dat deze werken al dan niet via een tussenpersoon rechtstreeks van de schilders werden gekocht en in elk geval niet naar een lijstenmaker waren gebracht. De inventaris is een ongenummerde opsomming zonder nadere aanduiding van de vertrekken waarin de schilderijen zich bevonden. Hoewel de eigenaar voor zover bekend nergens als koopman te boek staat, kan niet helemaal worden uitgesloten dat het geen verzameling, maar handelswaar betreft. Onder de genoemde schilders zijn veel bekende namen. In de bijlage staat een transcriptie van de hele lijst. Maar eerst wordt bij enkele van de genoemde schilders en hun werken in het kort stilgestaan.

Rembrandt (1606-1669)

Nummer 54 van de lijst vermeldt een 'oudtmans tronije van Rijnbrants'. Rembrandt en zijn leerlingen vervaardigden talloze tronies of karakterkop-

De Bossche Dirck van Cattenburch woonde aan de Sint Jorisstraat in het huis 'In Bokhoven'. Op (het gedeelte van) de afgebeelde kaart van Cornelis Martini uit 1772 is het huis niet meer aanwezig. Het stond op de plek waar zich eind achttiende eeuw de 'moestuijn van Speelman' bevond. (Stadsarchief, HTA)

pen. In tegenstelling tot in opdracht gemaakte portretten werden deze waarschijnlijk vooral als oefening en voor de losse verkoop gemaakt. Tussen 1630 en 1700 zijn in de bekende bronnen 95 'tronie'-vermeldingen van Rembrandt geteld.⁹ Identificatie van het bewuste schilderij is zonder nadere gegevens uitgesloten.

Jan Lievens (1607-1674)

Van Jan Lievens worden drie schilderijen genoemd. Het gaat respectievelijk om 'een stuck wesende een lantschap, daer een carosse inkomt van Jan Lievenssen' (nr. 64), 'een stuckien van Jan Lievenssen die gelt tellen' (nr. 70) en 'een lantschap van Jan Lievenssen' (nr. 71). Lievens moet volgens vermeldingen in boedelinventarissen vele landschappen hebben geschilderd, maar signeerde deze mogelijk niet. Er zijn althans zeer weinig landschappen van Lievens aanwijsbaar.

Herman Hals (1611-1669)

In de inventaris worden drie schilderijen van Hals genoemd, 'een schoolmeesterken van Hals' (nr. 101), 'een taback drinkerken van Herman Hals' (nr.

Rembrandt heeft meer dan één portret van een oude man geschilderd. Het afgebeelde portret dateert van ca. 1629 en bevindt zich in de collectie van het Agnes Etherington Art Centre van de Queen's University van Kingston in Ontario/Canada.

104) en 'een speelmanneken ongelijst van Herman Hals' (nr. 105). Alleen het eerste schilderij heet van 'Hals' te zijn en men kan zich afvragen of het hier gaat om Hermans vader, de Haarlemse schilder Frans Hals. Vermoedelijk is dat niet het geval. Van zoon Herman is althans een schilderij met het onderwerp van een schoolmeester bekend.¹⁰ Het onderwerp van het tweede schilderij is typerend voor Herman Hals: een landman of boer die een pijpje tabak rookt.¹¹ Herman woonde in ieder geval vanaf juli 1642 in Vianen en in 1645 had hij in die plaats een huurschuld van een jaar.¹²

Jan Asselijn (ca. 1615-1652) en Nicolaes de Helt (1614-1669)

Jan Asselijn, de landschapschilder van wie Rembrandt omstreeks 1647 een portret maakte, vervaardigde samen met Nicolaes de Helt schilderij nr. 51. Dit nog ongelijste werk wordt omschreven als 'Leda van Stuckade de swaen van Asselyn'. *Stuckade* is de bentnaam van De Helt, die in 1645 een zwager werd van Jan Asselijn. (De schone Leda werd door Zeus bemind. Leda wees Zeus af, totdat hij de gedaante van een zwaan aannam. Leda borg de witte wondervogel teder in haar schoot en werd door hem bevrucht. Twee blanke eieren baarde ze, waaruit twee tweelingen werden geboren. De mythe inspireerde talloze kunstenaars. Fameus is Michelangelo's 'Leda en de Zwaan'.)

Joachim von Sandrart (1606-1683)

Nummer 69 in de inventaris is 'een stuckien een nackte Venus van Zandra'. Het ligt voor de hand in de schildersnaam een fonetische weergave van Sandrart te lezen. Na in 1625-26 bij Honthorst in Utrecht in de leer te zijn geweest, verbleef de Duitse schilder Sandrart van 1637 tot 1645 in Amsterdam.

Van iets meer dan de helft van de schilderijen (56 van de 103) wordt de naam van een schilder genoemd. Onder deze schilders zijn er opvallend veel die in de jaren 1640 en 1650 in Amsterdam werkzaam zijn, daarbij ook relatief onbekende schilders, zoals de landschapschilders Jan Looten (1618-ca. 1681) (nr. 50)

Zelfportret van Rembrandt, 1652. (Kunsthistorisches Museum Wenen)

Van Cattenburch bezat ook 'een' Palma Vecchio (ca. 1450-1528). Van de Italiaan is hier het 'Portret van een Meisje' afgebeeld. Het schilderij bevindt zich in het Hongaars Nationaal Museum.

en Lodewijck van Ludick (1629-1697) (nr. 48), zoon van de gelijknamige kunsthandelaar. Met naam bekende leerlingen van Rembrandt komen niet voor in de inventaris, maar van Johannes Ruyscher (ca. 1625-na 1675) wordt wel aangenomen dat hij enige tijd bij Rembrandt in de leer is geweest. Van hem zijn geen schilderijen aanwijsbaar, maar in de onderhavige collectie komen drie kleine landschappen voor (nr. 81, 99 en 100). Van Adriaen Brouwer (1605/06-1638) zijn drie genrestukjes aanwezig (nr. 65, 66 en 98). Met een enkel Italiaans schilderij (nr. 55 en 86) schaaft de Bossche Dirck zich onder de verzamelaars van Italiaanse kunst.¹³

Schilders van buiten Den Bosch

Opmerkelijk is dat er in de inventaris niet één schilderij van Bossche herkomst valt aan te wijzen. Namen van toen bekende schilders uit deze stad, zoals Theodoor van Thulden (1606-1669) of Frans Santacker (ca. 1650), ontbreken geheel. Vermoedelijk overtrad Van Cattenburch daarmee een regel van het gilde in Den Bosch. In 1618 werden de 'vijff natien' van schilders, beeldsnijders, glazenmakers, borduurstekers en legwerkers tot één enkel gilde samengevoegd. Een artikel uit de 'voorrechten van de gildebroeders' bepaalde, dat alleen wanneer een klant iets uitzonderlijks wilde laten maken dat men in de stad niet kon leveren, hij dit door iemand van

Schilderij nummer 10: 'eenighe soldaten in een boshagie'. Afgebeeld is een werk getiteld 'Rustende soldaten in een bos' van de Middelburgse schilder Christoffel van den Berghe, werkzaam van 1617-1642. (Uit: 'Beelden van een Strijd. Oorlog en kunst vóór de Vrede van Munster', p. 322)

buiten de stad mocht laten vervaardigen.¹⁴ Dit stemt overeen met een door John Michael Montias getrokken conclusie. Montias maakt aannemelijk dat de lokale markten in deze tijd voornamelijk, en wel voor ongeveer viervijfde, door lokale kunstenaars werden bediend.¹⁵ De Bossche Dirck lijkt zich wat zijn schilderijen betreft weinig te hebben aange trokken van het lokale aanbod en de plaatselijke gildenregels, en was vooral geïnteresseerd in toen moderne Amsterdamse schilders. Waarschijnlijk was ook de kwaliteit van het aanbod in Den Bosch veel lager.¹⁶

Montias heeft onderzoek gedaan naar Amsterdamse inventarissen en keek onder andere naar de verdeling per onderwerp.¹⁷ Wanneer zijn verdeling naar het gemiddeld voorkomen van onderwerpen in Amsterdam in de jaren 1640 en 1650 vergeleken wordt met de tachtig schilderijen uit de inventaris waarvan een onderwerp wordt genoteerd, blijkt met het nodige voorbehoud dat de Bossche magistraat een bijzondere belangstelling moet hebben gehad voor landschappen en genrevoorstellingen. De hoge percentages voor deze onderwerpen kunnen overigens mede verklaard worden uit het vrijwel ontbreken van familieportretten in de inventaris.

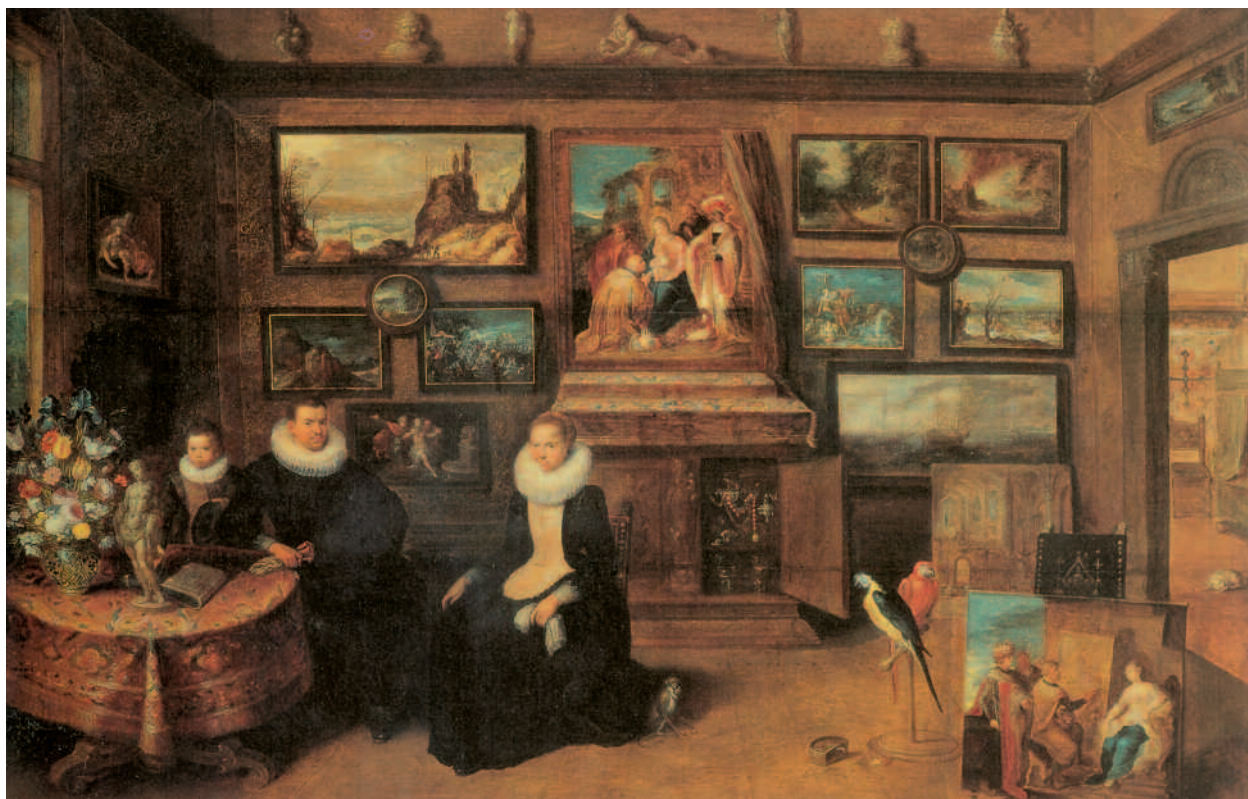

De Vier Jaargetijden, een geliefd thema (boedel nr. 17). Afgebeeld 'De Zomer' door David Teniers de Jonge, 1610-1690. (Londen, National Gallery)

Connecties met Amsterdam

Het ontbreken van plaatselijk vervaardigde schilderijen en de klaarblijkelijke voorkeur voor met name Amsterdamse schilders doet de vraag rijzen of de magistraat voor het verwerven van schilderijen zijn gelijknamige neef heeft ingeschakeld. Daarvoor bestaan enkele indirecte aanwijzingen. Beide neven zullen elkaar in elk geval gekend hebben. En er valt een relatie te leggen met de schoonmoeder van de Amsterdamse Dirck. Deze Dirck was in 1641 poorter van Amsterdam geworden, en in mei 1646 ging hij daar in ondertrouw met de uit Utrecht afkomstige Margrieta van Beeck. Op 30 juni van dat jaar wordt hij in een Utrechtse akte genoemd als 'Diderick van Cattenborch coopman van wijnen te Amsterdam'. Deze akte was opgemaakt ten huize

In de zeventiende eeuw werden miljoenen schilderijen geproduceerd. Ook bij minder gefortuneerden hingen schilderijen aan de wand. Afgebeeld is een 'schilderijenkabinet' met het Antwerpse gezin Sebastiaan Leerse. Aan het interieur valt op te maken dat we met een niet onbemiddelde familie van doen hebben die zich door Frans II Francken (eerste helft zeventiende eeuw) liet portretteren. Wellicht bezat Dirck van Cattenburch een dergelijk schilderijenkabinet in zijn woning aan de Sint Jorisstraat. (Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)

van de moeder van Margrieta, Johanna Goudt, weduwe van Albert van Beeck.¹⁸ Hetzelfde huis waarin de Bossche Dirck zeven jaar later overlijdt.¹⁹ Ten aanzien van de schilderijen beschikken we mogelijk over één indirecte aanwijzing betreffende connecties met Amsterdamse kunstenaars. Het grootste aantal schilderijen van één schilder in het huis van de Bossche Van Cattenburchs zijn de zeven werken (nr. 56-62) op naam van Adriaen van Eemont (1627-1662). Wellicht betreft het landschapen, omdat deze vrijwel onbekende schilder te boek staat als landschapsschilder. Op 17 april 1653 kocht Adriaen van Eemont een huis 'staende aende handbooghstraet aende oostzijde' voor 7200 gulden.²⁰ Verkoper is de Amsterdamse koopman Nicolaas Duysendaelders (ca. 1620-1662). In de koopovereenkomst tussen Duysendaelders en Van Eemont werd het volgende bepaald: de totale koopsom bedraagt 7200 gulden, daarvan zal 4000 op rente blijven staan, 500 gulden in hoeden worden betaald en het resterende bedrag (2700 gulden) zal in schilderijen worden betaald (voor 1000 gulden aan schilderijen per jaar). En dan volgt de nadere bepaling die in dit verband interessant is: 'doch soodanige forme van stukken als den cooper nu jegenwoordig voor Dirck van Cattenburch is schilderende, te weten ijder lanck vier spannen en vierdalve span breed van des coopers spannen, ijder stuck van 20 guldens'. Van Eemont vervaardigde dus in opdracht van Dirck van Cattenburch schilderijen van een bepaald formaat. Het lijkt erop dat de nog jonge uit Dordrecht afkomstige schilder geld van Van Cattenburch geleend had om het huis te kunnen kopen en op deze wijze zijn lening aflostte. Zonder twijfel wordt hier de Amsterdamse Dirck bedoeld. Hij is immers door zijn huwelijk in 1642 Duysendaelders zwager geworden.²¹ Het is dan heel goed mogelijk dat de Bossche Dirck de zeven stukken van Van Eemont, waarvan vier zonder lijst, via zijn Amsterdamse neef heeft verworven. En ook andere schilderijen kunnen deze weg zijn gegaan. Met name kan dan gedacht worden aan de 'oudtmans tronije' van Rembrandt. De Amsterdamse Dirck zou ook daarbij een rol kunnen hebben gespeeld, omdat hij over een reeks van jaren met Rembrandt te maken had en ook in schilderijen van hem lijkt te hebben gehandeld. Als kunsthandelaar onderhield hij ongetwijfeld goede connecties met Amsterdamse schilders. In elk geval is er het 1 december 1685 gedaateerde document waaruit blijkt dat hij aan zijn dochters onder andere twee schilderijen van Rembrandt (een zelfportret en een 'vrouwe trony') verkoopt.²² Aan het einde van zijn leven investeerde de magistraat uit Den Bosch ook in onroerend goed in

Van Cattenburch bezat meerdere werken van Adriaen Brouwer, die met graagte het ruwe uitgaansleven van boeren schilderde. Afgebeeld 'Vechtende kaartspelers' (ca. 1625). Het schilderij bevindt zich in Het Mauritshuis in Den Haag.

Nummer 87 vermeldt een 'landscapke' van Pieter de Molijn (1595-1661). Alhier afgebeeld: 'Zuidelijk berglandschap met tekenaars' uit 1656 van dezelfde schilder. (SØR Rusche collectie, Oelde, Dld.)

Amsterdam. Onder de 'erffgoederen' van de Bossche Dirck in de boedelbeschrijving van april 1660 wordt een huis en erf aan de Kloveniersburgwal genoemd.²³ Uit een reeks van akten komen we meer over dat huis te weten. De Bossche Dirck kocht het op 19 december 1651, dus ongeveer anderhalf jaar voor zijn overlijden.²⁴ Uit de al genoemde akte van 1665 wordt duidelijk dat het huis de naam *Het wapen van Granade* (tegenwoordig Kloveniersburgwal nr. 93) droeg en dat Jan van den Eeckhout de huurder was.²⁵ Jan van den Eeckhout (1619-1669), een broer van Rembrandt-leerling Gerbrand van den Eeckhout, was wijnhandelaar en hoofd van het wijnkopersgilde.²⁶

Ook een 'doekje' van Frans de Momper (1603-1660) was aanwezig (nr. 96) in de collectie van Van Cattenburch. Dit mooie 'Rivierlandschap met een klooster' is eveneens van zijn hand. (SØR Rusche collectie)

Van de Amsterdamse Dirck en zijn in Vianen wonende broer Otto is bekend dat zij vanaf 1653 met Rembrandt te maken hadden. Ook de Bossche Dirck onderhield contacten met neef Otto. Het is daarom nuttig nader in te gaan op deze Otto, die in de Rembrandt-literatuur altijd onderbelicht is gebleven.

Otto van Cattenburch (1612-1665)

Otto van Cattenburch was secretaris van Vianen en raad-ordinaris van graaf Johan Wolfert van Brederode (1599-1655).²⁷ Otto vernoemde zijn jongste zoon naar de graaf²⁸ en leende de graaf het enorm hoge bedrag van 28 duizend gulden.²⁹ Graaf van Brederode was gouverneur of stadsvoogd van 's-Hertogenbosch en benoemde in die hoedanigheid de Bossche Dirck tot zijn secretaris. Op 25 februari 1633 verkreeg 'Dirk van Cattenburch' in zijn hoedanigheid als 'Secretaris van den Gouverneur van Brederode' het poorterschap van Den Bosch.³⁰ Het is meer dan waarschijnlijk dat de Bossche Dirck en Otto niet alleen als familieleden, maar ook vanwege hun banden met de graaf onderling contact hadden. Net als zijn neef in Den Bosch bezat ook Otto onroerend goed in Amsterdam. In een inventaris van 1667 staat de volgende beschrijving: 'een seeckere huijsinge met twee erven (...) aen de Nieuwe Haerlemmerweg ontrent vier hondert Roeden buijten de Stadt Amsterdam'.³¹

Verder is bekend dat Otto in 1653, en wel op 23 oktober, in Amsterdam een huis aan de Handboogstraat kocht, dat hij ongeveer een jaar later aan Rembrandt doorverkocht, maar welke transactie uiteindelijk niet doorging. Dit huis was belendend aan het hierboven genoemde pand dat de schilder Van Eemont kocht, en beide huizen deelden een ontstaansgeschiedenis die door Van Eeghen in 1969

uit de doeken is gedaan.³² Otto's huis werd eveneens door een schilder gehuurd, en wel door de portretschilder Hercules Sanderts (1606-na 1663), zodat het wellicht over een voor Rembrandt aantrekkelijke atelierruimte beschikte. Volgens de koopovereenkomst zou Rembrandt voor het huis 7.000 gulden betalen. Daarvan leende hij van de verkoper, Otto van Cattenburch, 4.000 gulden tegen rente en beloofde hij de resterende 3.000 in de vorm van prenten en schilderijen te betalen. Op 25 december 1655 verzochten Rembrandt en Dirck van Cattenburch, die namens zijn broer optrad, aan Abraham Francen, de koopman Lodewijck van Ludick, Thomas Asselijn en een zekere Cornelis Arentz om de schilderijen en prenten te taxeren die Rembrandt leverde om aan zijn verplichtingen te voldoen. De taxateurs kwamen uit op een totaal bedrag van ruim 3861 gulden. Verder verklaarden de getuigen dat Rembrandt en Otto van Cattenburch waren overeengekomen dat de meester schilderijen zou leveren van Brouwer en Porcellis ter waarde van 750 gulden. Tot slot zou Rembrandt 'een conterfeytsel' moeten maken 'van Otto van Kattenburch, twelck de voorsz. van Rijn sal naer 't leven etsen, van deucht als het conterfeytsel van d'Heer Jan Six, ter somme van 400 (gulden)', een prijs die Van Cattenburch en Rembrandt volgens Francen en Van Ludick samen hadden afgesproken.³³ De koop van het huis in de Handboogstraat ging niet door. Pas in 1663 zou het huis, dat nog steeds niet was afbetaald, door Otto van Cattenburch worden verkocht aan de juwelier Theodorus van Cloon.³⁴ Misschien kon Rembrandt, die in hetzelfde jaar failliet verklaard zou worden, niet meer aan zijn verplichtingen voldoen. Een door Rembrandt geëts portret van Otto van Cattenburch, onderdeel van de transactie, is naar algemeen wordt aangenomen nooit gemaakt en Otto zal dus ook nooit de beschikking hebben gekregen over de schilderijen en Rembrandt-etsen. Het feit dat hij zich gedeeltelijk in kunst wilde laten betalen, kan erop duiden dat hij verzamelde, er in handelde of er mee speculeerde.³⁵

Bijlage

Schilderijen in de boedelinventaris van Dirk van Cattenburch (ca. 1610-1653), Stadsarchief 's-Hertogenbosch, GAHT, NA 2710, f. 199r-216r (15 april 1660 en volgende dagen) en opgemaakt door notaris Cornelis van Boxmeer.

1	Item een schilderije synde een scip	56-62	Item drie stuckyes van Eemont gelijst, ende vier stuckjes ongelijst van Emont
2	Item een offerhande	63	Item een stuckie van Vanden Bosch met een quee [= kweepeer] ende silverschael ⁴⁸
3	Item een van Petrus uyt de gevanckenis geleyt werdende vanden Engel	64	Item een stuck wesende een lantscap, daer een carosse incomt van Jan Lievenssen
4	Item een kinderdans	65	Item een stuck van Adriaen Brouwer daer vechters in comen ⁴⁹
5	Item een daer honden vechten	66	Item een stuckie van Adriaen Brouwer daer een luyt-slager incomt
6	Item een boshagie	67	Item een rondeken van Bamboets daer een ruyter in comt ⁵⁰
7	Item een teekeninghe	68	Item een stuckien van Verhaghen daer twee ter jacht rijden ⁵¹
8	Item een mand met persken (perziken) ende druiven	69	Item een stuckien een nackte Venus van Zandra
9	Item een haringh met een kan ende gelas	70	Item een stuckien van Jan Lievenssen die gelt tellen
10	Item van eenighe soldaten in een boshagie	71	Item een Lantscap van Jan Lievenssen
11	Item een vrouw inde gevanckenisse ³⁶	72-73	Item twee tronien van Sweerde Croon ⁵²
12	Item een water rotz	74	Item een tronije van Pouwus met een houtte lijst ⁵³
13	Item een berchsken	75	Item een lantscap van Pierre Moulin met een lollen [= grappige?] ebben lijst ⁵⁴
14-15	Item twee stuxkens bossagie met goude lijsten	76-77	Twee ongelijste lantschaepkens van Pr. Moulin
16	Item een verthooninghe van Engelen	78	Item een studentie van Poorter ⁵⁵
17	Item vier Jaer getijden	79	Item een watervalleken met een ruwijn [ruïne]
18	Item seven wercken van bermhertichyt	80	Item een maneschijntien met een platte lijst
19	Item een stuck tooverije	81	Item een lantscapke van Johannes Ruijscher ⁵⁶
20-22	Item dryie stuxkens speellieden	82	Item een lantscap daer een bergh in comt met een platte lijst
23-24	Item twee stuxkens jeder van een tronije	83	Item een manneken van Oostade ⁵⁷
25	Item een scip	84	Item een taback drinckertien vanden ouden Oostade ⁵⁸
26	Item een stuck van Adam ende Eva	85	Item een morgenstontie van een discipel van Asselijjn ⁵⁹
27	Item een nackte vrouwe bij het water	86	Item een tronije met een boeck inde handt van Stracio Volutt ⁶⁰
28	Item een stuck met ruyters	87	Item een lantscapke van Molijn gelijst ⁶¹
29	Item een stuck molen	88-91	Item vier graeuwjtens van Jan van Goijen met ebbe lijsten ⁶²
30	Item een nackte vrouwe	92-95	Item vier stucken bij eens gebonden sonder lijstiens
31	Het contrefeytsel van grootmoeder van Noort ³⁷	96	Item een doeckien vanden jongen Momper ⁶³
32	Het contrefeytsel van grootmoeder van Noorts vader ³⁸	97	Item een teekeninghe van Holsteijn met een ebbe lijst ⁶⁴
33-38	Item ses stuxkens van grootvader van Noort sonder lijsten ³⁹	98	Item een cleyn rontie van Adriaen Brouwer sijnde een droncke manneken
39	Item de bootschap van Maria een groot stuck	99-100	Item twee cleyn lantschapkens van Ruyscher
40	Item een groot stuck Laurentius opden roostel [lees: rooster]	101	Item een schoolmeesterken van Hals ongelijst
41	Item een stuck daer den soon den vader uyt den brant draeght ⁴⁰	102	Een waterken van Lach ongelist ⁶⁵
42	Item twelf sibillen	103	Item eenen outmans tronije van Lelije ⁶⁶
43-46	Item vier stucken schilderije van cleyn importantie	104	Item een taback drinkerken van Herman Hals ongelijst
47	Item een groot stuck ongelijst van Daniel Schouten synde een swaen ⁴¹	105	Item een speelmanneken ongelijst van Herman Hals
48	Item een groot ongelijst stuck van Lodewyk van Ludick ⁴²		
49	Een ongelijst stuck vanden ouden Bleecker lantscap ⁴³		
50	Item een ongelijst lantscap van Jan Looten		
51	Item een Leda van Stuckade de swaen van Asselyn ongelijst ⁴⁴		
52	Item een lanckwerpich lantscap van Govert Janssen menhee(r) ⁴⁵		
53	Item een stuckie van Teniers wesende verherders met een ebbe lijst ⁴⁶		
54	Item een oudtmans tronije van Rijnbrants gelijst		
55	Item een magdalena van Jacob Oom Palma ⁴⁷		

Totaal 103 schilderijen en 2 tekeningen.
Prenten worden niet genoemd.

- * Dr. Michiel Roscam Abbing is politicoloog en promoveerde in 1999 aan de Universiteit van Amsterdam op *Rembrandt toont zijn kunst*, een studie naar enkele Rembrandt-documenten. Roscam Abbing is auteur van meerdere publicaties over Rembrandt.

Wij danken de vrijwilligers van het zogeheten Bossche Boedelproject voor hun medewerking.

Literatuur

- J. Bikker, 'The Deutz brothers, Italian paintings and Michiel Sweerts: new information from Elisabeth Coymans's Journal', in: *Simiolus* 26 (1998) 277-311.
- A. Blankert, *Rembrandt. A genius and his impact* (Zwolle 1997). Exhibition catalogue National Gallery of Victoria, Melbourne and National Gallery of Australia, Canberra.
- B. van den Boogert (ed.), *Rembrandts schatkamer* (Zwolle 1999). Catalogus Museum Het Rembrandthuis.
- A. Bredius, 'Herman Hals te Vianen', in: *Oud-Holland* 27 (1909) 196-197.
- S.A.C. Dudok van Heel, 'Honderdvijftig advertenties van kunstverkoppen uit veertig jaargangen van de Amsterdamsche Courant 1672-1711', in: *Amstelodamum* jaarboek 67 (1975) 149-173.
- I.H. van Eeghen, 'Handboogstraat 5', in: *Maandblad Amstelodamum* 56 (1969) 169-176.
- D. Hirschfelder, 'Portrait or Character Head? The Term Tronie and its Meaning in the Seventeenth Century', in: E. van de Wetering et al. 2001.
- G. Hoet, *Catalogus of naamlyst van schilderyen (...)*, vol. 1 (Den Haag 1752).
- C. Klemm, *Joachim von Sandrart, Kunst-Werke und Lebens-lauf* (Berlijn 1986).
- A.J.M. Koenhein e.a. (ed.), *Johan Wolfert van Brederode 1599-1655. Een Hollands edelman tussen Nassau en Oranje* (Zutphen 1999). Catalogus Stedelijk Museum Vianen.
- V. De Laet, *Kunstbezit in de marge van de Republiek: Een onderzoek naar schilderijen en hun plaats in de materiële cultuur te 's-Hertogenbosch doorheen de 17e en 18e eeuw*, ongepubliceerde scriptie aan de faculteit letteren, departement geschiedenis van de Katholieke Universiteit Leuven (2004).
- P. van Meurs, 'Kunst in de archieven van Vianen', dl 2, in: *Oud-Holland* 26 (1908) 236-239, en *Oud-Holland* 27 (1909) 196-197.
- P. van Meurs, 'De erfenis van de Brederode's. Deel II. Lotgevallen van de goederen van Batestein tot de verkoop van Vianen', in: *Oud-Holland* 32 (1914) 190-215.
- J.M. Montias, 'Art dealers in the seventeenth century Netherlands', in: *Simiolus* 18 (1988) 244-256.
- J.M. Montias, 'Works of art in a random sample of Amsterdam inventories', in: M. North (ed.), *Economic History and the Arts* (Keulen, Weimar en Wenen 1996) 67-88.
- *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* (NNBW).
- K.A. Ottenheim, *Philips Vingboons (1607-1678) architect* (Zutphen 1989).
- P. van der Ploeg en C. Vermeeren (eds.), *Vorstelijk Verzameld. De kunstcollectie van Frederik Hendrik en Amalia* (Zwolle 1997). Catalogus Museum Het Mauritshuis.
- M. Prak, "'Een verzekerd bestaan". Ambachtslieden, winkeliers en hun gilden in Den Bosch (ca. 1775)', in: B. de Vries e.a. (ed.), *De Kracht der Zwakken. Studies over arbeid en arbeidersbeweging in het verleden* (Amsterdam 1992) 49-79.
- M. Prak, 'Gouden eeuwen: instituties en de bloei der kunsten

in Europa (1400-1800)', in: *Bulletin van het Rijksmuseum* 49/1 (2001) 29-42.

- N. de Roever, 'Rembrandt. Bijdragen tot de geschiedenis van zijn laatste levensjaren', in: *Oud-Holland* 2 (1884) 82-105.
- S. Slive (ed), *Frans Hals* (London and Munich 1989).
- C.F.X. Smits, *De grafzerken in de kathedrale Sint Janskerk van 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1912).
- A.Ch. Steland-Stief, *Jan Asselijn nach 1610 bis 1652* (Amsterdam 1971).
- W. Sumowski, *Gemälde der Rembrandt-Schüler* (Landau 1983- [1995]), 6 delen.
- J. van der Veen, 'Faces from Life: Tronies and Portraits in Rembrandt's Painted Oeuvre', in: Blankert 1997, 69-80.
- J. van der Veen, 'Schilderijencollecties in de Republiek ten tijde van Frederik Hendrik en Amalia', in: Ploeg en Vermeeren 1997, 87-96.
- A. Vos, 'Schilderijen en schilders in Bossche boedels rond 1700', in: *'s-Hertogenbosch*, jrg. 5, nr. 2 (1997) 54-62.
- E. van de Wetering and B. Schnackenburg (eds), *The Mystery of the Young Rembrandt* (Munich 2001). Catalogus Staatliche Museen and Museum Het Rembrandthuis.
- E. Wiersum, 'Harmen Hals te Vianen', in: *Oud-Holland* 52 (1935) 40.
- W. Wijnaendts van Resandt, 'De afstamming van het geslacht van Cattenburch', in: *De Nederlandsche Leeuw* 33 (1915) 322-330.
- R.A. van Zuijlen, *Inventaris der archieven van de stad 's-Hertogenbosch. Stadsrekeningen van het jaar 1399-1800. Deel 2* (1568-1700) ('s Hertogenbosch 1866).

Noten

- 1 Voor een volledige versie van dit artikel zie: Michiel Roscam Abbing en Aart Vos, 'The Cattenburch family and Rembrandt', in: M. Roscam Abbing (ed.), *Rembrandt 2006: Essays* (Leiden 2006) 239-250.
- 2 Vos 1997, 60.
- 3 Van den Boogert 1999, 142.
- 4 Gemeentearchief Utrecht (GAU), begraafboek 123, blz. 562. Smits 1912, 183.
- 5 Hij was 21 september 1638 met Catharina van Casteren gehuwd, geboren te Den Bosch omstreeks 1615 en overleden te Den Bosch op 25 augustus 1694. Hun vier kinderen: Maria (1640-1670), huwde te Utrecht dr. Sebastian Schelkens of Schellekens (1635-1700); Helena (1645-in of na 1695), huwde te Den Bosch 1665 mr. Johannes Vink (1645-vóór 1692); Willem (1646-1706), huwde te IJzendoorn 1682 Jacomina van Rijneveld (1655-1697); Mr. Johan Louis (1647-1703), huwde te Den Bosch 1670 Moralla Catharina Copes (1653-1728).
- 6 De Laet 2004, 24.
- 7 Stadsarchief 's-Hertogenbosch (GAHT), Akte van Erfdeling, d.d. 14 mei 1665 (ORA inv.nr. 1641, fol. 175-190, aldaar f. 190r 'de meubelen te Utrecht vercocht volgens den inventaris daerof sijnde').
- 8 GAHT, NA 2710 fol. 199-216; De Laet 2004, 71, 147.
- 9 Van der Veen 1997, 71-73; Hirschfelder 2001, 82-90.
- 10 *Schoolmeester in een lokaal met leerlingen*, doek met monogram, 82 x 67 cm., Stockholm, universiteitscatalogus 1912, nr. 43. Foto en informatie: RKD, Den Haag.
- 11 Bredius 1909, 196-197, met afbeelding van een 'Tabacksuyger'. Andere voorbeelden in de documentatie van het RKD te Den Haag.
- 12 Wiersum 1935, 40.
- 13 Van der Veen 1997, 91-92; vgl. Bikker 1998, 281, n. 19, voor een overzicht van literatuur over vroege verzamelingen Italiaanse kunst in Nederland.

- 14 Prak 1992, 49-79.
- 15 Montias 1988, 249; Prak 2001, 31.
- 16 De Laet 2004, 71.
- 17 Montias 1996, 82, tabel 3: Percentage Breakdown of Paintings by Subject Categories in Random Sample (1600's to 1660's).
- 18 GAU notarieel archief U 28 a 012, 30 juni 1646 (notaris Zwaerdecroon).
- 19 Op 17 augustus 1653 maakt Dirck van Cattenburch 'sieck te bedde leggende' twee (niet ondertekende en later doorgehaalde) testamenten op ten huize van de weduwe Aelbert van Beeck in de Viesteek: GAU notarieel archief U 22 a 023/024, f. 75v-76r (notaris Houtman).
- 20 Gemeentearchief Amsterdam (GAA), inv.nr. 2035, f. 292r (notaris Salomon van Nieuwlandt). Van Eeghen 1969.
- 21 Nicolaas Duysendaelders was in 1642 gehuwd met Elisabeth Ray en haar zuster Maria trouwde in datzelfde jaar met de wijnkoper Dirck van Cattenburch. Verder zou Van Cattenburch in 1657 voor zijn zwager allerhande wijnen kopen en verkopen (vgl. De Roever 1884, 82, noot 2).
- 22 GAA, DNA 5528 B (1 december 1685). In *The Rembrandt documents*, staat dit document abusievelijk onder 1658/22 vermeld.
- 23 GAHT, NA 2710, f. 216. Dit huis werd op 19 december 1651 door Van Cattenburch gekocht van een zekere Margriet Verwers, die erin bleef wonen en het vanaf die datum van hem huurde.
- 24 GAA Kwijtscheldingenregister, archief 5062, inv.nr. 44, f. 259v. Van Cattenburch kocht 'een packhuys ende erve mette huysinghe daerachter' van Margaretha Verwers 'bejaerde dochter wonende tot Haerlem' voor 19.050 gulden.
- 25 GAHT, ORA inv.nr. 1641, fol. 175-190, aldaar f. 178r d.d. 14 mei 1665, Akte van Erfdeling: 'Item huys, erve, solders met alle sijne rechten ende toebehoorten gestaen ende gelegen inde Stadt van Amsterdam op den Coloveniers borchwal daer het wapen van Granade inden gevel staet in sulcker voegen t'selve bewoont wert by Sr. Johan Eechout wijnvercoper aldaer'. Dezelfde naam van een huis, maar met zekerheid een ander huis, wordt ook gebezigd in verband met de Amsterdamse Dirck, en wel in een advertentie in de *Amsterdamsche Courant* van 2 oktober 1674.
- 26 *NWB*, deel 5. Bij zijn dood in 1669 woonde Van den Eeckhout op de Herengracht bij de Vijzelstraat (mededeling prof.dr. Volker Manuth).
- 27 Zie over hem: Koenhein 1999.
- 28 Wolfert werd geboren uit Otto's tweede circa 1660 gesloten huwelijk, met Cornelia van Halewijn.
- 29 Gemeentearchief Vianen, inv.nr. 612.
- 30 Van Zuijlen 1866, 1376.
- 31 Gemeentearchief Vianen, inv.nr. 612.
- 32 Van Eeghen 1969.
- 33 *Rembrandt documents* 1655/8.
- 34 Otto van C. verkocht het huis op 22 juli 1663 aan Cloon, die eveneens uit Tiel afkomstig was (Van Eeghen 1969, 171).
- 35 De precieze overlijdensdatum van Otto van Cattenburch is tot nu toe niet achterhaald. Het laatste levensteken is een door hem getekend ontvangstbewijs gedateerd op 5 juni 1665. Vlak daarna nog in diezelfde maand, overleed hij. Begraafregisters over deze jaren zijn van Vianen niet bewaard gebleven.
- 36 *Caritas Romana*?
- 37 Bedoeld is de grootmoeder van moeders zijde van Catharina van Casteren. Haar moeder heette Helena van Noort.
- 38 Bedoeld zal zijn de vader van de voorgaande.
- 39 Bedoeld zal zijn de grootvader van Catharina van Casteren van haar moeders zijde. Wellicht was dit een schilder.
- 40 Waarschijnlijk: 'Aeneas draagt zijn vader het brandende Troje uit'.
- 41 De kunstenaar is niet geïdentificeerd.
- 42 De Amsterdamse landschapschilder Lodewijck van Ludick (1629-1697).
- 43 De Haarlemse landschapschilder Gerrit Claesz Bleker (ca. 1600-1656). Dirck Bleker (Haarlem ca. 1622-1672), waarschijnlijk een zoon van Gerrit, signeerde met 'jonge Bleker'.
- 44 Jan Asselijn (na 1610-1652).
- 45 De landschapschilder Govert Jansz, genaamd Mynheer (1578-voor 1619).
- 46 David Teniers (1610-1690). 'Verherders' zijn verkenners of verspieders en dit kan verwijzen naar het oudtestamentische thema dat Mozes verspieders uitzendt naar het land Kanaän.
- 47 Vermoedelijk Jacopo Palma Vecchio (1450-1528) of Jacopo Palma Giovane (1544-1628).
- 48 Vermoedelijk Pieter van den Bosch (geb. ca. 1613 te Amsterdam, overleden na 1663).
- 49 Adriaen Brouwer (1605/06-1638).
- 50 Pieter van Laer (1599-1642), wiens bentnaam Bamboccio of Bamboots was.
- 51 Wellicht de landschapschilder Joris Abrahamsz van der Haagen (ca. 1615-1669).
- 52 Vermoedelijk de Utrechtse schilder Bernardus Zwaerdecroon (1617-1654).
- 53 Vermoedelijk Paulus Moreelse (1571-1638).
- 54 Pieter de Molijn (1595-1661).
- 55 Willem de Poorter (1608-na 1648).
- 56 Johannes Ruyscher (ca. 1625-na 1675).
- 57 Isaak van Ostade (1621-1649).
- 58 Adriaen van Ostade (1610-1685).
- 59 Wellicht Frederik de Moucheron (1633-1686).
- 60 Misschien Gilliam Fermont, alias Volutto.
- 61 Pieter de Molijn (1595-1661).
- 62 Jan van Goyen (1596-1656).
- 63 Frans de Momper (1603-1660).
- 64 Cornelis Holsteijn (1618-1658) of Pieter Holsteijn (1614-1687).
- 65 De landschapschilder Reynier van der Laeck (voor 1637-na 1658).
- 66 Vermoedelijk Pieter Lely (1618-1680).